

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
17 Octobre st. v.
29 Octobre st. n.

Ese in fie-care dumineca.
Redacțiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 42.

ANUL XVIII.

1882.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 25 lei.

Femeia Română după cântecele populare.

— Conferință ținută la Societatea „Concordia Română” din București, la 5/17 decembrie 1881. —

(Urmare.)

IV.

Mai 'nainte de a ve arătă preferința pe care ea o dă Românului voinic, să vedem dacă Româncea iubesc pe bogat? O nu! ea nu-și vinde iubirea și totdeauna celui care d'a surda i-ar propune să i-o cumpere, ea-i va răspunde:

Remâi tu cu banii tei,

Banii șciu s'e-i cheltuiesc,

Dar pe bani nu me iubesc!

Respuns destul de caracteristic.

Asemenea ascultați-o cum răspunde unui arap bogat care încarcă și descarcă mărfuri scumpe „la Brăila 'n vale”, și ale cărui propuneri ar fi întors capul pôte la multe din fetele noastre de orașe:

— Alei! arăpilă,
Alei! m'ei buzilă,
Unde s'a aflat
Că s'a 'mpreunat.
Corbi cu turturele,
Șerpi cu păserele,
Urși cu căprioare
Și nuori cu sôre?

Putea să găsească cineva niște figuri mai espressive pentru ca să-și arete tótă orôrea ce i-ar fi inspirat un asemenea om? Vedem dar că tôte propunerile unui bogat urit vor fi zădarnice. Româncea urêșce de môrte pe omul urit și mai bine preferă să între de vie 'n pământ, de cât să fie dată după un astfel de om. Dar s'o ascultăm chiar pe d'nsa:

Vai de mine! ce m'oiu face?
Ce iubesc, mamei nu-i place,
De-ar plăcé mamei ca mie,
Duce-m'aș la cununie,
Și m'aș duce ca vântul
Când spulberă pământul;
Ier de-a fi să me mărit
Cu omul ce mi-i urit,
Duce m'aș ier ca vântul,
Ca să-mi aflu mormântul.

Care-i insă omul ce-i place? Respunsul pe care compila-l dă voinicului, când acesta-i cere „gură peste porțiță”, ni-l arătă:

Drag îmi e bādica nalt,
Că sărută desmierdat;
El se plécă, de ești mică,
Și în brațe-i te ridică.
Ier bādica mititel
Mi-i urit și fug de el,
Că cu nasu-'n brâu te 'mpunge
Și cu gura nu te-ajunge.

Dar în totdeauna vitejii au preferința și ea vrea mai bine de soț pe un argățel serman dar voinic, de cât pe Căpitan Mateiu, „un cazacliu bérân”, care căutând la Rada:

Din suflet oftă
Și-apoi cuvântă:
„Radă, Radișoră,
Mândră viișoră,
Ia-me tu pe mine,
Că te-oiu ține bine
Și țiu da eu ție
Ruble chiar o mie,
Papuci în badii
Aduși din Indii,
Blană lungă, môle,
Cu samur în pôle
Și un așternut
Cu aur țesut“.

și căruia Rada i răspunde:

„Căpitan Matei,
Me vrei, nu me vrei,
Cât ești de bogat,
Nu mi-i fi hărbat,
Că țiu barba sură
Și n'ai dinți în gură.
Bărbat oi luă,
Care s'a află
Dunărea să 'note
Ridicând din cote,
În picioare stând,
Buzdugan purtând“.

Nimeni nu 'ndrăsnia s'o facă afară de un argățel tinăr voinicel, care aușind'o:

Pe loc s'apucă
De se încercă,
Dunărea trecea
Și ier se 'ntorcea,
Din cote 'notând,
În piciore stând,
Buzdugan purtând;

iér vëdëndu-l :

Rada 'nveseliá
Și astfel grăiá :
„Vin', voinicule,
Argățelule!
Pe tine te vreu
Bărbat să te ieu,
Că-i o ȳicetóre
De insurătóre :
„Cine bate Dunărea,
Nu mi-l bate muierea!“

De aci ne putem face o idee exactă despre caracterul femeii române. Vedem că ea are o mare aplecare pentru Românul voinic care prețuiește mult în ochii ei și pe care-l preferă, fie el sêrac lipit pămêntului, ori cărui bărbat nevrednic, ori cărui bărbat mișel, prost séu urit, pe cari i încelă fără grijă de păcat, decă nenorocirea a ursit'o sê-și lege sôrtea de un atare om.

Ietă ce răspunde ea bărbatului mișel, când acesta i spune că vré s'o 'ntrebe ce-a făcut ieri :

„Am dat apă la neferi :
Am dat apă de spêlat,
Buze dulci de sărutat.
— Și la mine n'ai gândit ?
De păcat nu te-ai ferit ?

isbucneșce bietul bărbat cu sudórea pe frunte. Dar ea replică 'n nepesare :

— De cât sântă c'un mișel,
Mai bine c'un voinicel :
Voinicul are noroc
Și cu densus treci prin foc“.

Vreți sê știți ce rëspunde celui prost când i cere sêma unde se duce ?

Au nu veđi unde me duc
C'un condur și c'un papuc,
Cu papucul tărșind,
Cu condurul tropăind ?
Că de când m'am măritat
Și te-am luat de bărbat,
Nu te-ai mai tređit din prost
Și tot de necas mi-ai fost.

iér despre bărbatul urit ȳice :

De cât un bărbat urit,
Mai bine-un străin iubit ;
Cât șeđi cu el împreună,
Nu te 'nduri de vorbă bună ;
Fie nóptea cât de mare,
Că tot mică ți se pare :
Trece 'n grab' ca o nălucă,
ȳiua 'n brațe-i te apucă.

Acestia sânt, dómnelor și domnilor, bărbații cărora femeia română le este necredincióasă și numai p'acestia dënsa-i încelă, pentru că nu merită iubirea, devotamentul ei.

Spuneți câte din cele alte femei cari mai totdeuna

nu știu sê prețuiescă de loc pe soții lor și-și fac casa de risul lunei, pot avé acësta scuză ?

Decă însê femeia română își încelă omul, când acësta nu merită o sôrtă mai bună, ea-i destul de prudentă pentru a nu-și face casa de ris, și deci ȳice :

Cui e voia sê iubescă,
Vie 'n pórtă sê-mi grăiescă,
Nu trimetă pe altul,
Că altul ample satul,
Vie singur furișat,
Sê-i dau dulce sărutat ;
Sê-i dau guriță tăcută,
Sê facem dragoste mută.

V.

Dar sê ne 'ntórcem la preferința pe care ea o dá Românului voinic.

Admirațiunea și iubirea ei pentru viteji merge pân a o plăti cu vieța. După ce „Păunașul codrilor“, atras de cântecul Româncei, ȳice voinicului care o 'nșoțeșce :

„Dă ne nouă pe mândra,
Ca sê scapi cu vieța ta“,

și acesta i răspunde :

„Ba eu mândra nu ți-oiu da,
Pân' ce capul sus mi-a sta“,

ei s'apucă de briie și se iau la luptă. Luptă „ȳi de veră până 'n séră“, când invértindu-se 'n loc, când opintindu-se 'n sus, când aducëndu-se la vale, fără sê dovedescă nici unul, fără sê pice nici unul jos. Dar in cele din urmă voinicul cam slăbeșce, căci i se descinge brăul. Atunci el s'adresază mândrei :

„Mândră, mândrulița mea !
Vin' de-mi stringe brăul meu,
Apêră-te-ar Dumneđeu !
Că-mi slăbesc puterile,
Mi se duc averile!“

dar ea i răspunde, ca și Vidra lui Stoian Șoimul popă vechiu, când acesta i face aceeași cerere :

„Ba nu, nu, badiță frate,
Că vei luptă pe dreptate
Și ori care-a biruí,
Eu cu densus m'oiu iubi!“

Decă însê Păunașul codrilor pentru antăia óră pe voinic il dovedia „și cu mândra purcedea“, nu eră tot atât de norocos și cu Stoian Șoimul care s'aprindea ca un balaur la respunsul Vidrei :

Și făcea el ce făcea,
Pe Păun că-l aducea
Și 'n pămênt că mi-l isbiá,
Cât pămêntul despică,
Până 'n brău că mi-l hăgá.
Baltagu-apoi ridicá,
Capul lui Păun sburá,
Trupul pe brânci se plecá,
Lui Stoian se inchiná.
Iér Stoian se întorcea
La Vidra 'ncet se ducea,
Se ducea posomorit,
De gânduri negre muncit,
Ca un șerpe otrăvit.
Vidra nici că se clintia,
Ochii 'n ochii lui ȳintia ;

Ochii căutau bărbătește
 Și pătrundeau femeiește.
 Stoian popa mi-i dăcea :
 „Vidro fa, nevastă rea !
 Când de mărte me luptam
 Și pe tine te rugam
 Să vii iute lângă mine
 Ca să-mi strângi brațul mai bine,
 De bărbat nu ți-a fost milă,
 De păcat nu ți-a fost silă,
 Și cu glas dulce, frățesc,
 Ți-ai cuvânt dușmănesc :
 Că ori care-a birui,
 Tu cu dânsul te-i iubi.
 Așá este, Vidro, fa ?

Și Vidra, fără tēmă, având conștiința vorbelor ce rostise, replică :

„Așá i, Stoiene, așá !
 Am ȡis'o, și 'ncă-o mai ȡic,
 Că mi e drag cine-i voinic,
 De se luptă făr' a cere
 Ajutor dela muiere!“

Ietă, dōmnelor și domnilor, în poesia noastră populară, trăsuri caracteristice demne de cei mai mari zugravi ai inimelor omenești !

Stoian Popa însē are neclintit hotărēirea luată și-i ȡice :

„Șȡii tu, Vidro, ce-am gāndit ?
 Șȡii tu ce m'am socotit ?
 Astă vēră am cosit
 Vr'o cinci clăi, de le-am clădit ;
 Patru mi le-am vērfit
 Iēr unei vēr f a lipsit
 Și mi-am pus în gāndul meu
 Sē-i fac vēr f cu capul teu“.

Și Stoian popa și-a 'mplinit gāndul . . .

Și ietă pe femeia romānă dānd capul pentru suferinȡa ei !

VI.

Sē ne esplicăm acum acēsta aplecare a ei cātră voinici. Ea negreșit vine d'acolo, cā și dēnsa e voinicā. Dovēdă Șalga cea frumoșă „ca Șoimul de inimōsă“, care auȡind în somn glasul buciului de aur al baciului ei prevestitor, cā haiducii i-au predat turma, sare 'n sus rāpide strigānd :

„Hei ! Copii, copii argași !
 Somnul dulce voi lāsași
 Și-un cal iute-mi înșeuiași ;
 Puneși șēua bărbăteșce
 Sē incalec voiniceșce
 Ea pe cal se aruncă
 Și spre Dunāre-alerga,
 Haulind și chiuind,
 Buzduganul invērtind,
 Cāt haiducii o zāriaui,
 Loc de fugă nu gāsiaui,
 Iēră Șalga-i urmāriā
 Și din gură-așá rāeniā :
 „Ia-mi așȡept', așȡept', așȡeptă,
 Sē luām la luptă drēptă,
 Cāpitan Caracatuci,
 Vātājel peste haiduci,
 Peste cinci sute și cinci
 De haiduci de cei voinici !

Stai pe loc sē ne 'ntālnim,
 Dōue vorbe sē grāim
 Și 'n arme sē ne lovim !
 Cā me jur pe Dumneȡeu,
 Sē te 'nvēȡ eu, fētul meu,
 Cum se lēgă ciobanii,
 Cum se prēdă cārlanii“.

dar

Cāpitan Caracatuci,
 Cetaș mare de haiduci,
 Se ducea, ducea, ducea,
 Nici capul nu-și întorcea.
 Șalga ici, Șalga colea,
 Capul din fugă-i tāiā !
 Capu-'n urmă rēmānea,
 Trupul 'nainte fugiā,
 Sāngele pēru curgea,
 Drumul roș cā se făcea !

Deci, femeia romānă iubeșce pe viteji pentru cā și ea-i „ca Șoimul de inimōsă“. Aȡi auȡit cum Stoian popa

De gānduri negre muncit,
 Ca un șerpe otrāvīt,

spune Vidrei cā și-a pus în gānd sē tacă vēr f unei clăi cu capul ei. Eh bine ! șȡiȡi, ce raspunde ea ?

Ietă capul de mi-l taie,
 Ca sē-l pui tu vēr f la claie
 Și te 'nvēȡ dela mine
 Ca sē mori cum se cuvine !

Respuns sublim al femeii romāne dela care trebuie sē invēȡăm cum sē murim ; al femeii în ai cārei ochi sūnt mișei toȡi acci cari nu șȡiu sē

. . . se lupte făr' a cere
 Ajutor dela muiere.

Mai vreȡi o mār turie despre eroismul femeii romāne ? Ascultaȡi-o cum cāntă ea cānd țera e plină de omidă, adeca de litfe strāine cari-i sug sāngele, de dușmani cari-i incalcă sinul :

Frunȡă verde pālāmidă,
 Ȣera-i plină de omidă,
 De omidă ungurēscă
 Și de gārgāră sāsēsčă.*
 Mēi copii, copii romāni !
 De-aveȡi suflet, de-aveȡi māni,
 Hai cu lelea la plivit,
 La plivit, la curāȡit.
 Cine are flintă grea,
 Puie șapte glonȡi în ea ;
 Cine are topor mare,
 Scōtā-mi-l la foc de sōre ;
 Cine are bardă mică,
 Facā-i buza subȡiricā,
 Cānd s'a rapeȡi prin glōte
 Sē dea sār utat de mōrte.
 Eu n'am flintă, n'am sēcure,
 Nici am ghiōgā din pādure,
 Dar cāȡi dinȡi eu am în gurā
 Sūnt făcuȡi pe mușcātūră,
 Cāte degete-am la māni
 Sūnt tot leaturi de pāgāni !

* Cum bunā-ōra-i astāȡi de lepra ovreieșcā.

Ietă pentru ce femeile române iubesc numai pe voinici : pentru că numai ei sînt vrednici de ele. De aceea dîensele sînt dispuse a fi necredincioase și atunci cînd bărbații lor vor fi fricoși ca niște iepuri.

(Va urmă.)

Iuliu I. Roșca.

Imperiul româno-bulgar.

[1186—1392.]

După ce Aurelian a desființat Dacia lui Traian, romanii din stînga Dunării trăiră suferind jugul cel mai mult sîu mai puțin aspru al diferitelor popore barbare. Cu alungarea Avarilor, vechii locuitori ai țerilor din stînga Dunării începură a respiră mai liber; se constituiră în staturi și astfel se prezentară lumii, pe cînd în Europa se aretară noii ôspeți, adeca poporul magiar. Ce sôrte avu să indure poporul român dela venirea magiarilor și pînă astăzi, cunoscem în destul. Și cu tôte aceste românul este și astăzi poporul cel mai numeros și mai viguros de pe țermurele stîng al Dunării, căci a dispus de cele două arme neinvincibile, de limba și religiunea sa.

Ce sôrte avu să indure poporul român, carele cu Aurelian a trecut Dunărea și a format Dacia nouă, încă șcim că aprôpe intru nimic nu a fost mai favorizat de impregiurări de cât romanul din Dacia traiană, de ôră-ce poporele barbare și-au reversat furia tot cu atăta grôză și supra-imperiului roman de resărit. După trecerea Avarilor, Bulgarii sub Asparuc trec Dunărea și făcînd causă comună cu Românii înființeză statul cel puternic numit „regatul bulgaro-român“, în carele regii sînt acum de viță bulgară, acum română. Istoria imperiului bisantin cuprinde multe pagine despre bătăliile cumpiite între bulgaro-români și bisantini, și de multe ori simți Bysanțiul tăria brațului bulgaro-român. Discordia internă de o parte și apoi vigorositatea împăratului Basiliu al doilea pe de altă parte aduseră lucrurile pînă la atăta, că regatul bulgaro-român trebui să cadă prădă Bysantinilor la anul 1019, pe cînd în Achrida guvernă veduva lui Ioan Aron.

Geniul ca și ideia se pot înmormentă, dar nu ucide; și cu atît mai vîrtos geniul unui popor descendent din o viță atît de strălucită. Dēcă Basiliu Bulgarochtonul a reeșit să desființeze regatul bulgaro-român, nu a izbutit să stirpescă de pe câmpiile in floritôre ale Daciei aureliane și pe poporul care l'a compus, de ôre-ce Carpații neincetat strigau cătră Balcani „Sînt român“ și de acolo primiau respunsul farmecător „hiu român“. Eră geniul poporului român, carele pe aripi de zefire se portă din Carpați pînă în Balcani, și acesta da putere poporului îmbrăncit sub jugul bysantin.

Suferințele poporului sînt din ce în ce mai nesuportavere. Împărații bisantini își propun să ingenunche și să culce la pămînt pe acel popor, care în decursul vécurilor a constrins acuilă Bisanțiului să bea de atâte ori din amara cupă cu venin. Poporul șcie numai să deie brațe militare și să contribuiescă sudori de sânge spre a sătură pe luxuriôsa curte bisantină. Culmea suferințelor se ivi cînd împăratul Isac Angell, voind să se căsătorească cu fetuța lui Bela III, mai aruncă odată dări noue pe popor, pentru ca așa să arangieze nuntă ne mai pomenită. Atunci doi frați români Petru și Asan, cari diceau că sînt strănepoți de ai regelui Samuil, se duseră la Constantinopole și cerură dela împăratul să-i primescă în armată, ier după ce vor fi servit să-li dee ca recompensă niște ținuturi în muntele Hemus, pentru ca să aibă din ce să trăiescă. Cererea

românilor fu disprețuită, din care causă Petru și Asan rentornându-se acasă revoltară întreg poporul dintre Hemus și Dunare. Ei făcură o biserică frumôsă în Têrnova și ascuseră într'ênsa pe un om, carele strigă: „Lui Dumneșeu i place să emancipeze din jugul bisantin pe rômâni și pe bulgari; spre scopul acesta a dispus și sfântul Dimitrie a venit aici din Tesalonica pentru ca să-li ajute!“ La aceste provocări poporul să entusiasma și prinse armele contra lui Isac Angell. Împăratul ceru ajutoriu dela socrul seu Bela III, dar cu tôte estea fu bătut de Petru și Asan, ier după ce se rentôrse la Constantinopole fu prins de frateso Alessiu și orbit.

Împăratul Alessiu Angell îndată ceru pace dela Petru și Asan, dar fu respins ier armatele sale amar bătute.

Pe cînd armele româno-bulgare seceră astfel de lauri față de puternicul Bysanțiul, pe atunci discordia intră în castrele învingătorilor. Iuancu ucide pe fratele seu Asan, ier Petru după aceea cade victimă unui consăngean de ai sei. Atunci luă conducerea peste româno-bulgari al treile frate Ioanițiu, carele fusese ostateg la Constantinopole și de acolo fugise pe ascuns.

La anul 1197 Ioanițiu luă titula de împărat al româno-bulgarilor. Iuancu ucidietoriul lui Assan fugise la împăratul și de acolo luptă contra connaționalilor sei, dar mai mult în mod arbitrar, pentru ce împăratul se vedu necesitat să-l revôce; Iuancu însă temîndu-se de pedepsă fugi la Ioanițiu și conclură cu dînsul contra lui Alessiu. După ce Alessiu i promise grație, se rentôrse la imperiali, dar împăratul îl aruncă în temniță, ier cu Ioanițiu fece pace (1200).

Emanciparea poporului româno-bulgar de împilările bisantine ajunse pînă la Roma, unde eră papă Inocențiu III-le. De ôre-ce biserică catolică apusenă pe timpurile acele eră atot-potentă, de aceea papa își fece de problemă să aducă pe acest popor în sinul bisericei sale. Spre scopul acesta papa însărcină pe Dominic protopresbyterul din Brundusiu să vină la Ioanițiu și să-l înduplece a primi biserică Romei. Dominic i aretă lui Ioanițiu că Romanii din Moesia sînt descendenți ai coloniilor române, deci se cuvine să fie și intru ale credinței una cu poporul Romei de astăzi. Ioanițiu se aretă aplicat la acêsta, dar rogă pe Dominic să-i mijlocescă dela papa o corônă și să fie recunoscut de împărat al româno-bulgarilor. La anul 1202 papa trâmise pe legatului apostolic Ioan capelanul cu darul cerut; ier la 1203 veni ênsuși cardinalul Leon și în 8 novembre încoronă pe Ioanițiu de împărat româno-bulgar, dându-i și o flamură însemnată cu chiaile sfîntului Petru, ca să lupte cu dînsa pentru biserică lui Christos.

În calea lor spre Palestina cruciferii ocupă Constantinopolea și proclamă de împărat pe Balduin Flandrul. Atunci Ioanițiu împăratul româno-bulgar trâmite la Balduin soli ca să se înțelgă despre împărțirea imperiului bisantin; dar deputațiunea lui Ioanițiu fu luată în ris, pentru ce Ioanițiu porni cu rebel în contra latinilor, prinse pe Balduin și-l aruncă în prinsôre, unde și muri; apoi bătù pe cruciferi, strică multe cetăți și mulțime de locuitori fură transportați la Dunăre, unde înființară cetăți noue (1206). Ioanițiu încă muri la anul 1207, lăsând succesor pe nepotul seu Florilla. Acesta nu avu pace, căci Ioan fiul lui Asan se căsătorii cu sora lui Coloman fiul lui Andreiu II, luă dela acesta oști, bătù pe Florilla și la anul 1222 se fece ênsuși împărat sub numele de Ioan Asan. Sub domnia acestuia româno-bulgarii se lăpădară de biserică Romei și primiră de nou pe cea orientală, dar cu drept autocefal. Tot sub dînsul trecură pe aici Mongolii, cari se

Primul amor.

rentorseră din Ungaria și duseră în captivitate mare mulțime de popor.

Lui Ioan Asan i urmă fiul seu Caliman în etate de 14 ani; el muri însă după patru ani și fece loc fratelui seu Mihail Asan, carele fără amănare porni cu rebel contra cumnatului seu Teodor împăratul grecesc și recuprinse dela dânsul toate cetățile din Tracia și Macedonia, care se aflau în mâinile grecilor. Mihail Asan fu ajutat în resbiul contra Grecilor și de cătră românii de pe țărmurele stâng al Dunărei. În fine Mihail se plecă la pace, căci întreveni socrul seu Urașiu banul de Macoviu. Pe Mihail Asan îl ucise un văr al seu Caliman; acesta se căsători cu văduva împărătesă și luă titula de Caliman II; dar asupra-i se scolă Uroșiu cu rebel, cuprinsă Târnova și luă feta și pe Caliman îl ucise în fugă. Atunci mai marii țării se adunară și aleseră de împărat pe Micea cumnatul lui Mihail Asan (1259); însă neplăcându-li purtarea acestuia, aclamară de împărat pe Constantin II fiul lui Tecu. Atunci Micea căpătând ajutoriu dela magiari se scolă asupra-i, însă trebui să fugă la Teodor împăratul grecesc. Constantin suferi mult de piciore și nu eră în stare să aere imperiul de năvălirile Tătarilor; din astă cauză la anul 1277 se sculă un român Curcubeta și ucise mulțime de Tătari, apoi invinse oștirile lui Constantin, ier pe dânsul îl ucise și ocupă Târnova.

Pe când se petreceau atari eveneminte prin țera lui Ioanițiu, pe atunci Ioan fiul lui Micea se cununase cu Irina feta împăratului bisantin Mihail Paleologul și primind ajutoriu dela socru seu veni la Târnova și se sui pe tron sub numele de Ioan III Asan. Aici acum se iviră certe între dânsul și Curcubeta și amândoi recursoră după ajutoriu la Nogai chanul Tătarilor. Curcubeta fu ucis de însuși chanul și astfel eră să pățescă și Ioan III, decă nu l'ar fi scăpat Eufrosina muierea chanului, care eră cumnată cu Ioan Asan (1281).

Pe tronul Târnovei se sui acum Georgiu Tertere cumnatul lui Ioan III Asan. La anul 1292 năvăliră în țera Tătarii și alungară pe Tertere, care fugi la Constantinopole. Atunci Ciaca fiul chanului Nogai, căsătorindu-se cu feta lui Tertere, se fece însuși împărat; dar în anul următor fu detronat prin Suetislaw fiul lui G. Tertere, carele alungă din țera pe Tătari. Suetislaw se întorse apoi asupra lui Andronic Paleologul și bătându-l, eliberă dela Constantinopol pe tatăl seu, dar nu-i mai dede tronul, ci-l ținu pentru sine și domni cu glorie timp de trei-deci de ani.

Murind Suetislaw (1322), pe tron se sui fiul seu Georgiu II Tertere, asupra căruia se scolă Boislaw fiul lui Georgiu I Tertere; dar simțind poporul, că acesta ține cu Bisantinii, proclamă de împărat pe Mihail IV fiul lui Stratimir domnul Vidinului. Mihail IV își lăpădase pe soția Nedeia, care eră feta lui Ștefan regele Serbiei și se căsători cu Teodora sora împăratului Andronic Paleologul. Din cauza acêsta regele Serbiei căpătând ajutoriu dela Franci declară rebel lui Mihail și bătându-l amar îl prinse rănit și nefericitul Mihail muri după patru zile (1330); ier Românii și Bulgarii proclamară de împărat pe Alesandru vărul lui Mihail. Alesandru se amestecă în cërta dintre Ioan V Paleologul și tutóru acestuia Ioan Cantacuzeno; întărindu-se cu ajutoriele partidei Paleologilor înaintă până la Adrianopole, dar nu putu efectui planul de a recuceri cetatea, de óre-ce Cantacuzeno comise păcatul neiertat, de recurse la ajutoriu Turcilor (1342); atunci Alesandru se împacă cu Cantacuzeno și se rentorse acasă, domnind în pace până la anul 1353, când murind lăsă de succesor pe fiul seu Sisman. Împăratul Sisman își împărți imperiul astfel: Fratelui seu Stratimir i dede Vidinul, și Asan i dede Preslawa cu Tracia, la al treile frate

Dobrogea, ier el ținu pentru sine Târnova cu Durostoriul. După aceste se căsători cu o feta a sultanului Amurat și astfel se făcu amic atât cu Turcii, cât și cu Grecii căci și Andronic Paleologul fiul împăratului Ioan încă eră ginere lui Amurat.

Păcatul lui Ioan Cantacuzeno asupra sa și a descendenților sei! Turcii ajungând în Europa își feceră de problemă să forțeze crucea a se inchină semilunei. De aici în peninsula Balcanului se nasc bătălii cumplite, bătălii de rasse și religunare. Lumea creștină se pornește să infrunte insolenta musulmană; dar bătălia cea crâncenă de pe câmpul Mierlei lângă riul Margu (15 iunie 1389) decise victoria pe partea Turcilor. Atunci aderenții lui Mahomed în entusiasmul victoriei prefacură în pašalic turcesc atât Serbia, cât și celelalte ținuturi învecinate. Sisman împăratul româno-bulgar se inchise în Nicopoli, dar Ali pașa îl forță să se predea și prințându-l îl trâmise la Filipopole; aici sultanul Baiazet îl ucise, ier imperiul româno-bulgar îl straformă în pašalic turcesc (1391).

Aprópe cinci seculi trecură, de când apuse a II-a óra stéua poporului român din peninsula balcanică. Istoria se pare a nu mai află demn de înregistrat, că pe acolo mai esistă popor român. Grecii de o parte, Turcii de alta și acum popórele slave — martori oculari a tuturor suferințelor seculare — conlucrară și nu încetază de a înmulți pedecile desvóltării naționale ale românilor de pe câmpiile înfloritóre ale Moesiei de odinórá.

Fie apesările încă odată atât de grele; dați din toate părțile năvală cu asalt asupra elementului românesc din dreapta Dunărei și veți vedé, că ceea ce nu putut strică în cinci vécuri barbaria semilunei, când Carpații abia dau semne de vieță, aceea cu atât mai puțin va succede acum, când vocea de leu a Carpaților strigă de se aude în lumea largă că „Sunt român”. Geniul poporului român va deslegă limbile cele amorțite și ca prin farmec se va auzi ca mâne resonând până la mare:

Că Român sunt în putere
Și Românu-'n veci nu piere!

T. Ceontea.

Sub o umbrelă.

— Novelă. —

Într'o zi me aflam în atelierul lui Trăian P., unul din bunii mei amici și a căruia specialitate este de zugrăvi bătălii. Fumam și conversam în mijlocul acei lui fel de muzeu, tapetat cu căsci, cuirase, puști, lance săbii, cisme de călărie, hamuri... Când băgai de seacă conversațiunea me făcuse să uit óra.

— La revedere, scumpule, — țisei sculându-me îndată.

— Așteptă-me un moment, — respuse el. Ies și eu.

De odată, și ca și cum St. Ilie ar fi comandat în persoană, începú una din ploile acele cari, chiar când fac fericirea consumatorilor, nu sânt mai puțin desagreabile.

— Nu-ți iei umbrela? — întrebai eu pe Trăian, vedându-l gata de a eși.

El nu respuse. Se îmbracă însă cu una din acele mantale impermeabile cari fac pe ómeni să semene cu niște balóne gudronate.

Ieșirăm. El refusă brațul meu și adăpostul umbrelei mele. Preferi să ámbie alături de mine, astfel în cât să primescă pe dânsul picăturile de apă ce cădeau de pe umbrela mea. Fiind că me miram de acêsta, insistând ca să se mai apropie de mine:

— Nu, — dîse el cu un suspin; — umbrela a jucat un rol pr  fatal in existen a mea.

Acest leg ment al fatalit tii cu o umbrelă me f c  s  rid.

— Ri i! — dîse el apr pe m niat.

— Da, rid la ideia de a găsi ceva fatal in ac sta combina iune de lemn, de o el, de  se de balen   i de mătase, care me acoperă pe mine  i care te inundă pe tine.

— Să me inunde . . . fie! s nt chiar mul amit de ac sta. Dar, in ceea ce priveșce fatalitatea ei, ascultă  i judecă!

— Vino mai apr pe, căci altfel s'ar put  int mpl  să n'aud de c t jumătate din vorbele tale.

Ced nd acestei considera iuni, Tr ian me apucă de bra ; apoi continuă astfel:

— Nu sînt de c t c teva  ile de atunci: aveam ca vecin  pe o fet  tinără, care locuia cu p rin ii sei peste drum de mine. O g siam inc nt toare. Nu er  nici cum o frumuse e fără s m n, nici o  eitare antică, nici măcar una din cele  ece muse; dar avea cu de-s v r ire aerul unei fiin e plăcute  i iubit re, plină de tinere e  i de sănătate, de inimă  i inteligen ; avea aerul uneia din femeile acele cari vor fi bune so ii, bune mame  i cari vor face bucuria  i prosperitatea casei lor. Printr'un fel de magnetism secret, unul din noi, pun ndu-se la fer st , atrăgea neapărat  i pe celalalt. Schimbarea privirii furișate,  i nimic mai mult. Tu  c i că s ntem to i . . . cum să  ic? . . . s ntem ne-indem nateci, ori c nd iubim cu adev r;  i ac sta constituie, imi pare una din diferin ele esen iale in re amor  i pasiune.

— Cum asta?

— Neapărat. Pasiunea inspiră lui Don Juan tactica fine ile, curse chiar, pe c nd amorul l g n  pe Werther pe aripile visurilor unor fericiri curate  i nevătămătoare.

— Cum văd, ai făcut studii in materie . . . In fine, iubiai?

— S nt sigur că da; dar nu  ciam cum să trecem mai departe de articolul copil riilor, c nd intr'o s r , s nt de atuncea d ou  luni, plouă, ca fórte adese,  i eu  mblam armat de acest instrument util, in s  supărător. In cur nd ploia, devenind potop, me sile ce să caut un adăpost sub un gang. D'abi  intrat sub gang, ce văd? Pe vecina mea, care a tept  acolo ca să trec  ploia.  i inchipuie i in m rmurirea, fericirea mea. De  i f r' a put  ascunde un fel de bucurie pudică, d nsa arătă a fi fórte contrariată din cauza timpului urit care o silese s  int r die, căci erau apr pe  ece  re. In momentul acesta ploia se mai r ria. O rugai s  prim sc  umbrela  i brațul meu, propun ndu-i de a inso i p n' acasă la d nsa.  i i t -ne in situa iunea lui Paul  i a Virginiei. Pe drum, ea-mi esplic  cum se făcuse ca să fie singură pe drum  i la o asemenea  r . Tatăl ei o condusesse in  iua aceea să pr n sc  la o m tu e bolnav , care trebuia să ingrig sc  d nsa de int rcere. C nd in s  trebui să plece, nu se găsi acolo nici servitóre  i nici rudele pe cari se putuse compt  că o vor reconduce. Atunci, ea se hotărise să se int rc  singură. Imi bine cuv ntam destinul. Obsc ritatea, solitudinea stradelor, me făcură să-mi mai uit prostia in bunar; i mărturisii că o iubiam  i că doria m's'o iau de so ie. Printr'unul din acele responsuri nu mai puțin caste de c t precise,  i al căror secret il posed multe femei, ea me lăsă să in eleg că inima ei er  in acord cu a mea. Tot vorbind astfel, admiram franche ea  i puritatea acestei inime de copil . Ajunserăm. O lăsai zăpăcit de fericire,  i atunci numai băgai de s m , că uitasem ceea ce er  mai important, adeva de a me in telege cu d nsa asupra mijlocului cel mai convenabil

de a me prezentă familiei sale. Totu i, aflasem numele ei;  ciam că se numia Elisa.

A d ua  i, c nd ne rev dur m la fer st , privirile nóstre esprimau ceva mai mult; dar, in ceea ce privia  inta speran elor nóstre, rem seser m tot unde eram.

Căutai, printre cei din vecinătate, pe cineva care mi-ar fi putut procur  o introducere naturală  i onest  in casa p rin ilor fetei. Nu găsii. Trebui să a tept. Trec  astfel c tva timp.

Intr'o  i, pe c nd  mblam, ap r ndu-me, ca de obicei, c t mai bine, sub ac sta ma in  care- i acoperă figura, dar  i in m ie dosul  i g mbele, zării, merg nd in v rful picioarelor, la c ti-va pa i inaintea mea, o femeie m run ic , imbrăcată fórte cochet  i p r nd c t se p te mai dorit re de a- i feri toaleta de ori-ce deteriora iune. Umanitate, galanterie, polite e, fie ce vei voi, inaintiau  i-i oferii unicul preservativ de care dispuneam. Au ind propunerea mea, femeia cea m run ic , brună, rotun ior , frumu ic  încă, cu to i cei opt s u nouă lutri ai sei, se insenina de odată  i se puse a cochetă ca in prima tinere e. Nu mai incape vorbă că primi umbrela. După c teva momente de intrevorbire, mul amii o a d ua  r  int mpl rii . . .

— Vrei să  ici umbrelei.

— Nu, Providen ei, — insistă Tr ian. Femeia cea m run ic  er  . . . ghiceșce.

— Mama vecinei tale.

— Tocmai. Pe legea mea!  nt ia impresiune imi fusese favorabilă; me riscai; vorbii ca pe tor. Inso it rea mea se potoli de odată; dar  i lu  cu franche e rolul de mamă. Ea me v duse de mult; concepuse in privin a mea cea mai frumo   opiniune; băgase de s m   i ochirile mele dela fer st ; numai, ce nu-mi mărturisii, este că ochirile acestea le cam luase pentru d nsa. In scurt, ea  i incepuse s  me trateze in glumă ca pe un viitor ginere  i s  me m gul sc  cu speran ele cele mai aurite, c nd, strin i cum eram sub umbrela mea, au ir m la doi pa i distan   următoarele cuvinte, pronun ate de o voce de gigant:

— De minune! nu ve jena i!

Inn l ai puțin umbrela  i v  ui, in fipt dinaintea n str , cu bra ele incruciate pe pept  i c ut nd a ne tăia drumul, un om ca de cinci picioare statură, decorat, purt nd cu bravură pe umeri d ou  treimi ale secolului  i  in ndu-se intr'o atitudine cu totul militară.

— Bărbatul meu! — dîse femeia cea m run ic .

— Domnule, — imi dîse colosul, — află  nt iu că vorbe ci cu un c pitan in retragere, care- i cere compt. O! cu tot  ploia  i cu tot v ntul vom găsi lesne un col  in care să ne putem impunge cu săbiile

— Pe legea mea, căpitane, — raspunsei eu, — decă dorin a mea de a apără pe d mna de un adevărat deluviu este o ofens  care cere s nge, atunci sînt la ordinele domniei tale.

— A  da! — mormăi b tr nul militar, — in ndu-mi m na  i string ndu-mi-o ca  i cum ar fi voit să me lase fără degete.

— Să vedem, — interveni inso it rea mea, —  c i tu mai  nt iu despre ce e vorba?

— Nici nu trebuie să șciu! — urlă furiosul.

— E bine, — urmă d nsa, — domnul m'a int lnit, m'a adăpostit sub umbrela sa  i er  tocmai ocupat cu a-mi cere m na Elisei.

— Ei! dar atunci trebuia s'o spui, tinere.

—  eu! — raspunse femeia cea m run ic ; — e  i lesne a mai spune o vorbuli  c nd te pui să strigi tu.

— Cuv ntul dtale, domnule, că t te aceste s nt adevărate.

— Îți jur, domnule căpitan, — strigai eu cu căldură, — că e curatul adevăr!

Se vede că plăcui și tatălui, căci el reluă urmând a-mi frânge degetele :

— Te cred; ești brav și te șcim ca pe un om de onoare, se vedem. Cine ești? Ce faci?

— Domnule căpitan, — i ăisei încântat de mersul lucrurilor, — suntem numai la doi pași de locuința mea. Dacă ai bine voi să-ți dai ostenela ca să te sui, mi-ai face mare onoare vizitându-mi atelierul.

— Ce atelier?

— Atelier de pictură.

— Ah! ești pictor?

— Da, pictor de resbele.

— Faci bătaii! Bravo! Tinerul meu amic, conchise el sdrobind ultimul rest al articulațiilor mele, sunt în adevăr încântat de a-ți fi făcut cunoștința.

Ne urcarăm. Vădând colecțiunea mea de arme noi și antice, el se opri, preumblându-și privirea la dreapta și la stânga. Un moment, el pără a se înălța, și o lacrimă veni să-i ude pleopa. De odată, făcu un pas înainte, apropiându-se de tabloul la care lucram încă în timpul acela, și care, după cum șciii reprezentă un episod din reșoiul dela 1877. El observă cu aviditate pânza în decursul unui minut; apoi strigă :

— Bravo! Așa a fost. Turcii se formază în careu. Cavaleria noastră i atacă în flanc... Ietă! ietă!... Ei fug ca lăcustele... sunt prinși... Atunci începe atacul general. Eram acolo, mii de draci! Eram cu curcarii mei... De pe urmele turcilor, nu s'a mai ales nici praf; au fost prăpădiți!

Mișcarea ce făcu cu brațul, pe când ăicea tôte aceste, se opri abia la timp, pentru a nu-mi vedea și tabloul prăpădit cum se prăpădiseră turcii. Căpitanul remase încă un moment dinaintea cadrului; apoi, întorcându-se spre mine :

— Mi-ai făcut o plăcere cum de mult nu gustasem. Va să ăică imi convii; fiica mea va fi soția dtale.

De astă-dată își petrecu brațul pe după talia mea și, decă n'aș fi dat un țipet, sunt sigur că me înăbusia.

— Să vedem, — reincepă dēnsul; — să vorbim de afaceri. Eu dau Elisei patru mii de galbeni zestre și va ave încă de două ori pe atâta mai târziu. Ești mulțumit?

— Oh! căpitane, — respunsei eu transportat. Dar, — adăugai eu, — la rēndul meu trebuie să-ți spun...

— Ce pozițiune ai? Hei drace! de sigur că căștigi cât trebuie ca să trăiești?

— Vre-o patru mii de franci pe an.

— ăeu! ai să fii mai avut de cât noi. Cinci și cu patru fac nouă mii de lei. Nouă, cu pensiunea mea, — adăugă el întorcându-se spre nevasta lui, ne rămân asemenea vre-o șese séu șapte mii lei pe an. E mai mult de cât ne trebuie; nu e așa, Teodoro? Avem să trăim ca într'un raiu.

Imi întinse încă odată brațele; dar evitai îmbrățșarea stringēndu-i mânilē. Aprins cum eră, ar fi putut să me asficsieze.

— Ne-am înțeles, — ăise el scuturându-mi mâna. Cât pentru Elisa, lucrul are să mērgă ca pe aripe. Și în ceea ce priveșce tabloul dtale, — adăugă el întorcēndu-se o ultimă dată spre pânză, — e un cap d'operă; numai...

— Numai?

— Numai, n'ai făcut pe turci în destul de urți.

Din ăiaua aceea, me putui prezenta fără sfielă în casa căpitanului, a cărei ușe fusese atâta timp închisă pentru mine. Frecuentându-mi vecinii, junsei să-i pre-

țuesc pe fie-ce ăi mai mult. Bētrānul militar avea o natură escelentă. Nevēsta lui, cu tot restul de cochetărie ce-i rămāsese, eră încă o persōnă bună și plăcută. Cât pentru Elisa, imi părea un ānger. Căpitanul venia adese prin atelierul meu. La fie-care din vizitele sale, de și arētându-se entusiast de lucrul meu, el nu lipsia nici odată de a-mi repetă :

— De minune! Superb! Perfect! Dar pe turci nu-i faci în destul de urți.

De ore-ce nu me costă nimic ca să-i plac, bieții Turci, din urți, i făcui monstri, din monstri... oribili. Dar, grație unor asemenea schimbări, tabloul meu ajunsese imposibil. Nu-mi pasă; me simțiam în al treilea cer; fie-ce ăi me apropiă de pământul promis.

— Dar scumpul meu ăisei lui Trāian, — până acum istoria ta nu-mi pare tristă de loc; și aș pute ăice că umbrela n'a jucat alt rol pentru tine, de cât acela de geniu protector.

— Ah! îți pare că umbrela a fost pentru mine un geniu protector, — reluă dēnsul. Aștēptă numai, căci finele încoronază opera, și vei vedea cum a fost încoronată a mea. Eră într'o joi; mai aveam până sâmbētă ca să ne căsătorim. În joi aceea alergam ieră prin ploie, provēdut ca în totdeuna cu acest afurisit instrument, care-mi devenise scump. Cumpērasem niște măruntșuri, și mergeam, muiat pe din afară, dar pe din intru contemplând miragiuri deliciōse, când simt un braț petrecēndu-se ușor pe după al meu. În același timp o vōce unsă cu miere imi ăice :

— Domnule! Domnule! te rog...

Aruncai o privire asupra insoțitōrei mele. Eră unul din drăcșorii aceia încântători, adevērați angeli de perdițiune; nas cam cărn și obraznic, gură fină și suriđētōre, sprincene și gene încondeiate, toaletă umflată și diafană... nimic nu lipsia.

— Domnule, — urmă dēnsa acățându-se mereu de brațul meu și sārind alături cu mine, — ești galant: asta se vede... ești gentil... Vei luă sub protecțiunea domniei tale persōna mea și toaleta ei?... O toaletă pe care astăđi o pun pentru āntăia dată... Cu tôte că mai la urmă puțin imi pasă de toaleta mea... dar voiu ave plăcerea de a merge o bucată din drum în compania domniei tale.

Nu puteam, făr' a părē un bādăran, să resping pe cea femeie și s'o las espusă ploii și vēntului. Ne urmarām drumul, ea tot spunēnd și cochetând, eu neputēndu-mē opri de a suride la auđul acestui ciripit de pasere veselă. Dar vai! ocolind colțul unei strade, zăresc, la ăece pași în fața mea, venind spre mine ca și eșind din pământ... ghiceșce, ghiceșce pe cine!

— Pe viitorul teu socru?

— Nu numai pe dēnsul; dar pe câte trei în front: căpitanul, nevēsta lui și Elisa. Me scuturai odată ca să me desbăr de drăcșorul meu; dar, mai puțin încă de frica ploii de cât împins de spiritul malițiosității, el se impletici așa de bine pe după brațul meu, în cât trebu, vrēnd nevrēnd, să inainteze în compania lui. În timpul acesta familia se apropiă: ea me recunoscu, făcu o mișcare, un „stai pe loc!” de o secundă, și continuă de a umblă spre întâlneirea mea. În momentul de a ne încruciașă, căpitanul rēdică umerii, și me mēșurā dela cap la piciorē; nevēsta lui imi făcu o mutră desprețuitōre; Elisa se roși, se aplecă spre mama ei și pără a-și întinde aripele. Apoi se depărțarā câte trei făr' a se mai întorce. Eu rămāseseam impietrit. Înțeleseseam totul.

— Șciii ce mi-ai făcut? — ăisei acelei fete.

— ăi-am făcut ceva?

— Mi-ai stricat însurătōrea.

— Și te plāngi de acesta? Ce ingrat!

Căutai încă odată să me scap de dēnsa.

— Ah! cât pentru asta, nu! — țise ea stringând nodul; — ești umbrela mea în lumea acesta și în cealaltă.

Închisei cu violență afurisitul instrument. Îl frânsei pe genunchiul meu și-l aruncaii în mijlocul drumului; apa cădea torente.

— Eu te-am scăpat și tu me înnecei! — strigă diavolul meu părăsindu-me și rițând cu hohote.

Și-l auđii cântând și depărtându-se:

Adio dar umbrelă,
Căci vécul ț-ai făcut...

Alegai la căpitanul: ușa incuiată. Me închisei în casă la mine, sperând că va veni sê-mi ceră vre-o explicațiune. În speranța acesta chiar, me apucaii și mai lungii cu două degete nasurile Turcilor mei... Nimeni! Nu mai véđui suflet vietuitor nici la ferésta lor, nici afară. S'au mutat fără sê știu eu și fără sê lase adresa. A rêmás lucrú véđit pentru căpitanul, pentru nevêsta lui, pentru Elisa, că femeia aceea fusese amanta mea și că me suprinseseră în preumblare amorósă. Și cum sê le probez contrariul?

— Și acum, ai înțeles? — termină Trăian, retrăgându-se de sub umbrela mea și primind cu o bucurie amară șiróiele ploii.

C. G.

Femeia și chiemarea ei.

Nimic pân'acum n'a fost atât de discutat și la nimic nu s'a dat până acuma atâtea păreri, de cât întrebarea decă femeia trebuie sêu nu emancipată. Nu voi cercetă aci decă acele interpretațiuni sânt sêu nu juste — me voiu ocupă de femeia din punctul capital al rolului seu în societatea omenescă, me voiu ocupă de ea ca mamă.

Dec'am cercetă cauzele și legile cari conduc lumea materială sêu morală, decă ne am profundă în legile cari légă și reguléză relațiunile dintre om și om, am descoperi un lucru: că motorul imensei mașini omenești își are mai tóte elementele sale în felul creșcerii ce se dá ómenilor. Lucrul e fórte firesc și fórte ușor de înțeles prin aceea că educațiunea din copil face om, și din om cetățen.

Mai mult încă! decă ne-am întrebă care e scopul practic al educațiunii, care e ținta ei, iecă răspunsul nostru. Scopul practic al creșcerii e d'a răpi pe om minciunii, d'al conduce cătră adevêr prin mijlocul torentelor pasiunilor sale; scopul ei este d'a reconstrui lumea civilisată pe bazele lumii morale și d'a eși din licență pentru a scăpă libertatea. Pedanții și legislatorii nu pot ajutá într'un nimic. Nici la tribună, nici în cluburi, nici în școli, nici prin legi, nici prin regulamente nu se va împlinei acesta revoluțiune socială.

Sê căutăm dar o putere gata la ori-ce óră, la ori-ce moment, o putere îndesfructibilă, nefatigabilă, iubitoare de opera ei. Perdută e generațiunea aceea, decă în fie-care familie nu se ridică o vóce în favórea adevêrului, singurul suflet al sufletului, singurul viitor al genului omenesc.

Dar care e vócea a cărei elocință trebuie sê se însinueze într'un mod lin până în adâncul sufletului nostru? Cine face cunoscut copiilor noștri acesta autoritate eternă, pe care nici o revoluțiune nu o póte resturnă? Cine e acea ființă ce oferă aceste ajutóre copilului? Cui a încredințat natura sêvêrșirea operei sale?

Acésta ființă puternică se află în fie-care familie! Puterea, acestei divinități nerecunoscute, e iresistibilă, nesecabilă. Ea nu trăiește de cât fiind că noi trăim,

ea n'are altă bucurie de cât bucuria noastră, altă fericire de cât fericirea noastră, ș'a cărei putere vine tótă din iubire! Acésta ființă, sêu mai bine țis, acesta divinitate este mama!

Cătă dulcetză, cătă suavitate, căte simțiminte nobile și sublime nu sânt datorite acestui cuvênt! Când țicem mamă, țicem motorul vieții noastre, balsamul durerilor noastre, mângăierea máhnirilor noastre, idealul realizat al vieții noastre. Ce ar puté respłăti mamei, abnegarea și devotamentul ei, și căte odată sacrificarea unei juneți — unei vieți — numai pentru a puté da o cârmuire, o creșcere bună adoratului seu ánger. O mamă póte asigurá sórta fiului seu, ea póte visá că el va fi puternic într'o ții.

Cătă spaimă decă i s'ar spune: e'acést fiu, obiectul unui astfel de amor, pe care l'a nutrit cu laptele seu, căruia i-a prodigat mângăierile sale, va face apologia lui Ipsilante, care a sugrumat libertatea, sugrumând pe eroul Tudor.

În societățile noastre moderne, mama ne dá primele noastre simțiminte și idei; mama e care de timpuriu recunóște caracterul, geniul copilului seu, și coppii buni, cetățenii iubitori de patrie, și salvatorii popórelor fericite se datoresc numai mamei.

Acum naște întrebarea, prin ce e mama represintată? Cui a încredințat natura acesta misiune sacră, acesta pozițiune de nedescris prin farmecele sale? Cine are datoria d'a fi idealul copilului seu? Acésta ființă alésă e femeia!

Femeia e dar ființa alésă, căreia natura a încredințat tesaurul ei, căci copilul inocinte, nepêtat, venind în lume e într'adevêr tesaurul creatorului, și depinde numai de ființa căreia i-a fost încredințat ca sê-l păstreze astfel.

Femeile la popórele culte erau fiice religióse, mame și consórtie nobile, ele transformau casele în temple de morală, de curățenie și în locuințe sacre; urmând consorțiilor și părinților, ele au mers în sclăvia Babilonilor. Fiica lui Eftae a suferit în liniște mórtea; nevinovata Susana iubiá virtutea mai mult de cât vieța sa; Iudita nu s'a înspăimêntat a omori pe inamicul Olofern, generalul Babilonenilor. Mama Macabeilor privind îngrozitóra ucidere a fiilor ei, cari se luptau pentru libertatea patriei, măriá pe Dđeul cerurilor ș'al pământului. Estera, imperatrice a salvat națiunea ei ce locuía în Persia.

În bêtrána Grecia, femeile petreceau în apartamentele lor numite Ghenecheum, ocupându-se fórte mult cu creșcerea copiilor și cu lucrări casnice; împêrătésa Apeta tórcea de diminetză până séra lâna necesară pentru porfiră. Aspasia, cea frumósă, da cele mai înțelepte sfaturi lui Pericles. Femeile Spartane domniau prin virtuți asupra bărbaților și se mândriau cu nașcerea bărbaților celor mai viteji. O spartană, binecuvêntând pe fiul seu care mergea la rebel, i țicea: „Sê te întorci învingêtor, sêu sê te vêd mort peste scut”.

Femeile Cartagenilor și-au tăiat pêrul făcând funii pentru corăbiile ce se luptau în contra Romanilor, cari încungiuraseră Cartaginea, ier în urmă, véđând perirea patriei, s'au aruncat în flacările cari au mistuit cetatea.

La Romani, fecióre vestale, păstrau în templu focul cel sacru care eră simbolul nevinovăției. Veturia, urmând ordinilor mamei sale, a stins în sângele seu dorul rêsbunării lui Coriolan, ce năvălise cu inamici asupra Romei. Lucreția, după perderea onórei prin violența lui Sestu, a preferit mórtea.

Timpurile cele noi nu sânt încă lipsite de femei virtuóse: Ióna d'Arc a eliberat Franția de sub jugul Angliei; Elena, mama lui Ștefan cel mare, a scăpat Moldova de sub jugul Turcilor. În fine, e cunos-

cută înrîurirea ce au femeile până astăzi asupra civilizațiunii.

Dela Zenobia, regina Palmirei, până la Elisabeta Angliei și Ecaterina II a Rusiei, istoria universală numără un șir de domnitoare pline de famă și de putere.

Bărbatul este pe pământ mai puternic de cât femeia, însă din acesta nu rezultă că natura a dat drept ca cel mai puternic să domine asupra celui mai slab; puterea fără celelalte însușiri morale aduce sclavagiu, iar armonia te formază soțiu.

Caritatea este spiritul femeii prin care ea devine puternică asupra biruitorului ei.

De Segur a zis: „Si la femme n'existait pas, il faudrait l'inventer!” Aimé Martin a zis: „Voi femei! Voi domnițe și omul e sub imperiul vostru; în deșert se laudă bărbații cu superioritatea lor, gloria și rușinea lor vine numai dela voi!” Jean Bourdou a zis: „Comme le ciel, leur digne patrie, les femmes ont fait une vertu de l'espérance”. Ore soroarele și femeia nu par a-și împărți împărăția lumii?

Cel dintăiu ne luminează zilele, cea d'a doua ne înfrumusețază conștiința; și decă întâlnim câțiva scriitori, cari au emis opiniuni defavorabile femeilor, ori c'au voit să glumescă, ori c'au avut nenorocirea să întâlnească femei cu natural pervers, ori cu creșterea vicioasă; ele i-au făcut să părădă frumosele lor iluziuni și au crezut că-și pot resbuna din pricina unor asemenea femei de toate femeile, conchițând astfel dela particular la general.

În loc ca omenii să se ocupe să dea femeii pozițiunea și instrucțiunea necesarie importantului rol, ce dăna jocă în totă viața noastră, ei caută din ce în ce să arate inferioritatea femeii în comparațiune cu aceea a bărbatului, nevedând, orbii, că mărturisesc astfel propria lor inferioritate.

O femei! e dar adevărat că pretutindeni omenii smintiți ve condamnă nefericirii. Pretutindeni ve tratăză ca pe niște jucării, ve închid ca pe niște idoli, ve vând ca o marfă. Poporele cele mai civilizate departe d'a lumină rațiunea voastră, departe d'a ridică sufletele voștre, ele pun totă fericirea lor în a ve corumpe; ele v'arată că podoba esteriortă este prima trebuință a vieții și că frumusețea e cea dintăie din însușirile omenesci. Ele ve readuc acea frumusețe instabilă, fugitivă și ca să pue vârf tâmpirii lor, după ce au depravat inimile voștre, după ce-au stins rațiunea voștre ei basază onoreea lor pe virtuțile voștre. Vae stultis

Dăm fiicelor noastre obiceiuri de curtesane, femeilor noastre o instrucțiune de copil și apoi cerem dela dănele gloria și fericirea!

O legislatoro sublim! a venit timpul să te gândești l'acesta! Acele femei pe cari le-ai uitat, formază jumătatea genului omenesc. Voiești să aibi magistrați, resbelnici, cetățeni, voiești să veți înflorind statul pentru al cărui bine lucrezi, atunci adresază-te femeii! Căci decă ele nu atașază sufletul nostru la instituțiunile voștre, toate operile tale vor rămâne inerte în mijlocul poporelor. Te-ai înjosi ore să-ți aduci aminte că esist femei? Știi ce este, ce însemnăză numele de mamă? Nu-ți aduci aminte că vocea ei a fost primul sunet ce-a încântat urechia ta? că privirea ei este prima lumină de care ne bucurăm, cântecele ei primele noastre concerte, mângăierile sale primele noastre plăceri?

Pe sinul matern repausază spiritul poporelor, moravurile lor, prejudețele și virtuțile lor!

Bărbatul se consultă cu femeia sa, ascultă de mama sa, și cugetările ce provin dela ele devin adesea cu timpul, niște principie, mai tari de cât pasiunile noastre.

O probă despre cele mai sus zise avem chiar starea omenirii în cele două mari divisiuni ale Europei: Occidentele și Orientele ne dau proba cea mai puternică. Colo în Oriente, Turcia în decadință, în obscuritate, fiind că acolo femeile sunt sclave, pozițiunea lor e cu totul de deplâns. Cealaltă parte, occidentele, Franca civilizată, fiind că acolo femeile sunt libere, stimate și onorate.

Voiu termină aceste rânduri prin cuvintele lui Aimé Martin: „Tinere fete, soții, iubitoare, credincioase mame! În sufletul vostru, mai mult încă de cât în legile legislatorului, repausază astăzi viitorul. Urmând legilor naturii, ea ne încredințază, născându-ne, nu îngrigirilor unui pedagog, nu pazei unui filosof, ci iubirii unei mame tinere, mângăierilor sale; ea chiemă în jurul lăganului nostru formele cele mai grațioase, sunetele cele mai armonioase, căci vocea deja dulce a femeii, se mai indulcește când vorbește copilului seu. În fine natura în sollicitudinea sa, ne dă la prima noastră etate tot ce este mai încântător pe pământ. O femei! decă ați pute întrevede numai unele din minunile promise influenții materne, cu ce nobilă mândrie ați intră în acesta carieră, pe care natura v'o deschide d'atâtea vécuri, într'un mod așa de generos. Singure pe pământ dispuneți de generațiunea care se înalță și singure voi puteți reuni pe membri risipiți ai familiei și a le da o singură mișcare”.

Emil I. Critzman.

C u g e t ă r i.

A repetă că cineva nu pôte avé de cât un amic, este a creă, despre amicitie, un ideal care-i face multă onore.

Decă cineva nu ar riscă afirmațiunea, n'ar îndrăsnî nici odată a se pronunția

Omeni mari, nu uitați că cei mai ardinți din admiratorii voștri sunt aceia cari ve înțeleg mai puțin.

Pe legea mea, atât mai rău! decă nu s'ar vorbi înainte de a se gândi, nu s'ar mai face spirit nici odată.

Adevărata admirație, ca și adevăratul amor, te face mut; dară acesta nu convine nici femeilor frumoase, nici omenilor cu renume; astfel ele prefer aplauzele proștilor, astfel ele prefer neroziile unor domnișori.

Repausul este recompensa labórei; ostenela este pedepsa trândăviei.

Spuneți că omul este un animal care are facultatea de a raționă, dară nu spuneți că este o ființă raționabilă.

Omul virtuos știe așa de bine câte sfortări supraomenești il costă pentru a rămâne astfel, că nu se grăbește nici de cum de a se glorifică de o victorie care pôte să-i scape în ori ce moment.

Se iubesc aceia cari știu să converseze, dară se preferă aceia cari știu să asculte.

A esige recunoștința este ușură; a nu avé este falită.

Sunt ore-care specie de animale cari sunt feroce; dară numai omenii sunt feroci între ei.

Omul de onore este acela care știe a se face respectat cu sabia în mână; om onorabil este acela care i respectat fără acesta.

Pe cât timp femeilor nu li se vor pretinde de a avé spirit, vor avé șansa de a spune mai puține nerozii ca noi.

Nu va trece mult timp după cum merg lucrurile și cineva nu va mai roși de cât de fidelitatea conjugală, de onestitatea scrupuloasă, de buna credință, în fine, de tot ceea ce odată se numia virtute.

SALON.

Primul amor.

Epoca fericirii, timpul iluziunilor încântătoare.

Ochii nu văd decât flori pretotindene, inima nu simte decât plăcere dumnezeiească.

Tot ce întimpinăm, ni inspiră bucurie, iubim totă lumea și n'am fi în stare să facem rău nimenuia.

Inima se deschide la prima impresiune delicată și gustă cu fericire plăcerea unui simțământ necunoscut până atunci.

Și cât de iute se naște acest simțământ!

O vorbă scăpată, o privire furișată, o stringere de mână e de ajuns, și ți se schimbă îndată tot organismul.

La mesă nu poți mânca, noaptea nu poți dormi, nu mai dorești să vezi pe nimene decât pe ea și când o revezi, tremuri, devini palid, te uși pe picioare, par că e o făcătură.

Simți plăcere mare și totuși par că te dore ceva; guști un ce foarte dulce, dar tot odată și amar grozav; te crezi fericit peste măsură, dar în același timp tot odată și nefericit.

Par că ești scos din minte.

Dar nu ești. Totă schimbarea consiste în aceea, că ești înamorat, ce n'ai fost nici odată, că ți s'a în-cuibat în suflet primul amor...

Primul amor!

Acesta e subiectul ilustrațiunii din nr. prezente.

I. V.

Literatura si arte.

Memorial. A eșit de sub tipar la Sibiu un: „Memorial compus și publicat din însărcinarea conferinței generale a reprezentanților alegătorilor români adunați la Sibiu, în zilele de 12, 13 și 14 maiu st. n. 1881, prin comitetul seu emis cu acea ocaziune“. O broșură de 144 pagine. Prețul 1 fl.

✓ **Trei concerte românești** va arangia în Brașov profesorul de muzică dl G. C. Porumbescu. Cel dintâiu a fost anunțat pe vineria trecută cu următoarea programă: 1) „La Carpați“, marș; 2) Ouvertură la opera „Craiu nou“; 3) „Fantome“, vals; 4) „Ah suflați“, cântec popular; 5) Hora „Prahova“; 6) Rapsodie română; 7) Gavotte „Reine Elisabeth“; 8) „Te-ai dus“ și „Mugur mugurel“, cântate de cornuri; 9) „Catincuța“, mazurca; 10) Potpourri național. Tote piesele sunt compozițiuni și arangiamente noue ale dlui concertant, care s'a făcut atât de simpatie publicului român.

✓ **Calendarul pentru toți**, carele a intrat în al 21-le an al existenței sale, a ieșit și în anul acesta la București și se află de vânzare pe prețul de doi lei noi la toate librăriile din capitala București și districte. Comandele sunt a se adresa dlui Leon Alcalay, librar séu H. Wartha în București. Revendcătorilor se acordă un rabat însemnat. „Calendarul pentru toți“ e ilustrat cu 7 portrete ale bărbaților celebri, și cuprinde o materie literară, prosă (din care reproducem și noi o novelă în nr. prezente) și poezii, foarte alésă, variată și interesantă.

✓ **„Pe malul Gârlei“**, novelă de dl Jacob Negruzzi, a eșit de sub tipariu în editura librăriei S. Samitca la Craiova. Această publicațiune face parte din biblioteca literară a autorilor români publicată de acea librărie și cuprinde 114 pagine.

✓ **O comedie nouă.** Dl R. Rosetti, precum ne spune „Românul“, a supus la aprobarea comitetului teatral din București o nouă comedie în trei acte, intitulată: „Da séu ba“.

✓ **Deputatul palmuit**, comedie într'un act, localizată de V. G. Mortun, a eșit de sub tipar în Roman în tipografia George I. Cubelca. Această piesă a fost jucată pentru prima oră la 22 sept. 1882, la Roman, de trupa compusă sub direcțiunea dlui Mateiu Millo.

✓ **Un musicant român în străinătate.** „Poșta“ din Galați spune, că diarul musical rus „Muzicalnii Mir“, oferise un premiu de 500 ruble celui care va reuși mai bine în a compune un imn pentru încoronarea țarului. Din 73 compoziții ce au fost trimise redacțiunii, numai trei din ele au fost aprobate de juriu și anume: a dlor I. I. Sicev și Ios. Hunke, profesori la conservatoriile din Rusia, și G. Musicescu, profesor la conservatorul din Iași. Comisiunea a discutat foarte mult, neșeiind cui să adjudece premiul. După o nouă examinare, comisiunea a otărit ca premiul să se dea dlui I. I. Sicev, ier dlor I. Hunke și G. Musicescu să li se publice numele, ca recompensă morală; rămăind ca autorii celorlalte compoziții să se adreseze la redacțiune pentru a primi scrierile lor.

C e e n o u ?

✓ **Sciri personale.** *Regele și regina României* în săptămăna trecută au asistat la manevrele militare din țeră. — *Pr. SSa Lor episcopii Popas și Metian* petrecur în Sibiu la ședințele consistoriului metropolitan. — *Dl Bibicescu* a ținut o conferință în salonele Societății „Concordia Română“ din București; subiectul conferinței a fost „Poesia poporului român de peste Carpați“, adeca cea dela noi.

✓ **Hymen.** *Dl Vasilie Dumbrava*, jurist absolut, la 22 octombre ș-a serbat cununia cu domnișora Emma Popu, fiica dlui Nicolau Pop pretor în Gilău lângă Cluș. — *Dl Iuliu Filimon*, teolog absolut de Oradea-mare, duminică la 22 octombre s'a cununat cu domnișora Maria Farcaș, fiica preotului Alesandru Farcaș, în Cordău lângă Oradea-mare. — *Dl Dimitrie Ionescu*, teolog absolut al diecesei aradane, ș-a încredințat de soție pe dșora Emilia Trandafir din Arad. — *Dl Ilie Baia*, cleric absolut al diecesei aradane, ș-a încredințat de soție pe domnișora Sofia Turic în Otlaca comitatul Arad. — *Dl Nicolae Corchesiu*, învățător în Câmpeni, la 30 octombre va serba cununia sa cu domnișora Sofia Buceșan ain Seliste. — *Dl Nicolae Frumos*, agent la Societatea priv. a navigațiunii pe Dunăre, s'a logodit cu domnișora Ema Popescu, fiica dlui George Popescu c. r. major în pensiune la Jupaneci lângă Orșova.

✓ **Sinod diecesan gr. c. în Oradea-mare.** Pr. SSa părintele episcop diecesan Mihaiu Pavel a convocat pe 7 nov. st. n. un sinod al diecesei sale. La acesta vor luă parte sub presiul Pr. SSale, vicariul general episcopesc și ceialalți membrii capitulari, archidiaconii, protopopii actuali, administratorii oficiilor protopopesci, delegații institutelor de învățământ și câte un preot ales din fie-care district protopopesc. În ajunul deschiderii sinodului se va ține o conferință prealabilă.

✓ **Petrecere socială în Timișora.** La inițiativa și stăruința dlui P. Opriș, Societatea română de lectură din Timișora a arangiat în localitățile sale din suburbii Fabric, în duminica trecută, o petrecere socială. În această dșora Jurma a cântat frumos, dșora Ignia a declamat cu efect „Cântecul Gintei Latine“, dl Trailescu a cântat melodios „Dorul“ și dșora Peciner a ese-cutat cu succes mai multe piese pe țiteră.

✓ **Statua lui Ștefan cel mare.** Piedestalul statuei lui Ștefan cel mare, precum și calul, sunt deja aședate, astfel că în curând statua va fi completă. Comi-

siunea care a adunat fondurile pentru redicarea statuei a adresat Majestății Sale regelui rugămintea d'a binevoi să asiste la inaugurarea statuei și tot de-odată d'a ficsă și ziua de inaugurare. Se vor face apoi invitațiunii la această solenitate dlor senatori, deputați, miniștri și altor notabilități ale țării. Regele a adresat comitetului pentru redicarea statuei o scrisoare, prin care — răspunzând la raportul acestui comitet — promite că va asistă la inaugurarea acelei statue.

Societatea Petru Maior. Budapesta în 22 oct. st. n. 1882. Pré onorate dle Redactor! Avem onóre a ve rogă se binevoiti a dá loc în prețuita-ve foie la următoarele: *I. Constituire.* Societatea literară „Petru Maior“ a junimei române din Budapesta și-a ales comitetul pe anul școlastic 1882/3 cu unanimitate în modul următor: președinte dl Georgiu Szerb avocat și deputat dietal; vice-președinte Georgiu Ilea jurist; secretar Demetriu Horváth asc. de filosofie; notari Sever Bocean jurist și Ilie Precupaș asc. de filosofie; cassariu Emile Butean jurist; controlor Marcian Wlad jurist; bibliotecar Alesandru Coca jurist. *II. Multiamita publica.* Subscriisii în numele Societății literare „Petru Maior“ a junimei române din Budapesta ni exprimăm cea mai sinceră și călduroasă mulțămită dlui Teodor Pap, proprietar mare de Checheș și soției Ophelia, locuitori în Lugos, cari făcându-se membri fondatori ai acestei Societăți, ne-a donat suma de 200 fl. v. a. Numai datorința ni-o împlinim atunci, când aducem la cunoștința p. t. public acest fapt marinos, care dovedește pe eclatant interesarea vie a DD. Lor față de întreprinderile naționale. *George Szerb* preș. *Demetriu Horváth* secr.

Societatea de lectură a tinerimei studioase dela institutul teologico-pedagogic din Arad s'a reconstituit în 15 septembrie st. v. a. alegând biroul în următorul mod: președinte dl Atanasie Tuducescu profes. de teologie, vice-președinte Liviu Beldea teol. de a. III, secretariu Aureliu Spatan teol. de a. II, notariu I Nicolau Crișmar teol. de a. II, notariu II Teodor Faur prep. de a. III, bibliotecar I Dimitrie Barbu teol. de a. I, bibliotecar II Petru Ferent prep. de a. III, cassariu Georgiu Draga teol. de a. III, controlor Nicolau Delvu, prep. de a. III-lea.

Îndreptare. În nr. trecut al foii noastre, pe pagina 494, colona a doua, după rëndul al 7-le s'a sărit un vers și câteva cuvinte din text, cari strică înțelesul. Să se coregă astfel:

Dică lumea că-i dau pace

cântă densa atunci în nepăsare,

Eu m'oi purtă și voui face etc.

Necrologe: *Constantin Comlosian*, notar comunal în Micălaca lângă Arad, a murit la 17 octombrie, în etate de 42 ani, lăsând în doliu pe soția sa Sofia, pe fiucele și fiii Lucreția, Silvia, Coriolan și Valeriu. — *Corneliu Motiu*, teolog absolut al diecesei aradane, a încetat din viață la 16 octombrie, în etate de 22 ani. — *Atanasie Bechnitz*, neguțator în Sibiu, încetat din viață, după suferințe îndelungate, la 4/16 oct. în etate de 28 ani, lăsând în doliu pe mamă-sa Ana nasc. Deșcu, pe soro-sa Sofia, pe frate-sau Ioan și pe nepotul Emil Cosmuța. — *Ana R. Orghidan*, văduva fostului brav comerciant din Brașov Rudolf Orghidan, a murit în București la 7 octombrie st. n. — *Ioan Arany* cel mai renumit poet epic al ungarilor a murit în duminica trecută în etate de 65 ani.

Ghicitură de șac

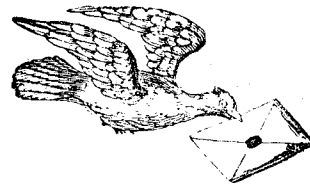
de Maria Cornea.

vi	u.	ti-	ri-	ra	do-	Și	rea	tu
nu	su-	vé-	se-	nu	su-	o-	ci	fa,
oi	u-	ne	Cu	ma-	De-	re-	ni	mi
Vi-	ne-	lu	b'a	no-	a-	în-	du	au
și	dal-	i,	de	tu:	pri-	fi-	vé	car-
con-	ce	da	In-	Va-	la	ni-	te	ea
u-	a-	tr-	ni-	na	ra	și	na-	tu.
e-	te-	er-	na-	ca	ta	Er-	fi-	Tó-

Se pôte deslegă după săritura calului.

Terminul de deslegare e 8 novembre. Ca totdeauna, și de astă-dată se va sorti o carte între deslegători.

Poșta Redacțiunii.

Dlui M. P. în Iasi. Au sosit. Mulțămită și salutare!

Dlui P. V. Gr. în Iasi. Primit-ați ceea ce ați reclamat? De-afei s'a trâmisi. Așteptăm cele promise în scrisoarea din urmă.

Dlui A. C. în Iasi. V'am trâmisi epistolă particularie.

Călințarul săptămânei.

Țiua sept.	st. v.	st. n.	Numele sântilor și sêrbătorile.	Sorele resare	Sorele apune
Duminecă	17	29	Pror. Osie.	6 48	4 38
Luni	18	30	S. Ap. și Ev. Luca.	6 50	4 36
Martți	19	31	Pror. Ioilu.	6 52	4 33
Mercuri	20	1	M. Artemie.	6 54	4 32
Joi	21	2	Cuv. Ilarion.	6 56	4 30
Vineri	22	3	P. Averchie Ep.	6 57	4 28
Sâmbetă	23	4	Ap. Iac. frat. Dlui.	6 59	4 27

CĂLINDAR UMORISTIC!

S'a pus sub tipar și la 1 novembre va eși

Catastihul Dracului

călințar glumeț
compus de

Un Drăculeț cu pèrul creț.

Prețul unui esemplar 40 cr. Mai puțin decât 5 esemplare nu se vor espedă pe poștă. Colectanții vor primi după 10 esemplare unul gratuit.

A se adresă la editura „Familiei“ în Oradea-mare.

Proprietar, redactor respunzător și editor: IOSIF VULCAN.

Cu tipariul lui Eugeniu Hollósy în Oradea-mare. Strada principală nr. 274.